

Folklorda Tenkidin Ölçüsü*

◆ Dr. Turgut Günay

Folklorla doğrudan doğruya ya da dolayısıyla ilgilenen herkesin kabul edeceği gibi, bu kurum yurdumuz çerçevesinde hiç bir ülkeye nasip olmayacak ölçüde; derin bir tarihî köke ve geniş bir yaşama alanına sahiptir. Bu daldaki araştırma ve incelemeler -ister amatörce, ister ilmi bir kimlik içerisinde olsun- çok eski sayılamayacak tarihlerden başlangıç bulduğu için, ancak küçücük bir kısmı biçilmiş olgun başaklı bir tarla gibi keskin ve hamarat tırpanlar beklemektedir. Bu engin tarlanın neresinden girilirse girilsin, bir elçini bir ambarlık bereket; sunacak ve insana doygunluğun, bengiliğin, iç zenginliğinin kolay kolay erişilmez hazzını, verecektir.

Konuyu, “teşbihte hata olmaz” atasözünün çemberinden çıkarıp benzetmelerin ırağında müşahhas bir biçimde ele almak gerekirse, Türk folklorunu ilgilendiren en basit bir pratik, en ucuz bir cönk bile kabarık sayfalı bir kitabı doldurabilecek ölçüde tahlile, tasnife ve yoruma hazır görünmektedir. Söz-gelişi, “Türk halk şiirinde demeli (münazara) konusuna yönelen bir araştırmacı, bu tarzdaki bütün örnekleri değerlendirmek istediği takdirde, bu konuyu bir makale çerçevesine sığdırmayacağını görecektir. Dedem Korkut Hikâyeleri’ni stilistik (üslûpbilim) açısından ele almak isteyen bir edebiyatçı, içinden kolaylıkla çıkamayacağı bir dil dağarcığının çalkantısında dayı evinin yağmalanması geleneğinin günümüzdeki ekonomik kavram ve prensiplerden nice farklı, nice üstün olduğunu anlayacaktır. Bunun gibi “Türk halk edebiyatında gerçekçilik”, “Türk halk edebiyatında gerçeküstücülük” gibi çağdaş edebî akımlara başlık olabilecek birbirine zıt konular bile bu alanda kariyer yapmak isteyenler için alabildiğine uzun bir malzeme zinciri görünüşündedir.

Folklor, bir bilim dalı; Türk folkloru da bu bilim dalının en zengin örneklerini veren bir kol olduğuna göre, her bilim dalı için gerekli olan tenkit, bu dal için de gerekli olacaktır. Şurası su götürmez bir gerçektir ki, herhangi bir konuda ortaya sürülen görüş, herhangi bir konuda yazılan kitap ya da makale doğru, eksiksiz olsaydı, bilimde ilerleme diye bir şeyden söz edilemezdi. Hele, konu folklor gibi kişilik görüşlere, kişilik yargılara yatkın bir sosyal bilim dalını ilgilendiriyorsa, tenkitler, düzeltmeler, eklemeler, çıkartmalar kendiliğinden yoğunluk kazanacak ve bu yöndeki çabalar Türk folklor incelemelerini, bugün için kopuk halkalar durumunda da olsa, yarın birleştirerek sağlam bir zincir durumuna getirecektir.

Ancak, sayfalarını folklora, açmış dergilerimizde tenkidin ön plana geçtiğini, sübjektif bir kimliğe büründüğünü ve yapıcı olma niteliğini yitirerek âdeta ağız kavgası hâline dönüştüğünü görmek, Türk folkloruna gönül bağlayanları gerçekten endişeye sürüklemektedir.

Geçtiğimiz günlerde 58. sayısını yayınlayan ve büyük fedakârlıklarla Türk folkloruna hizmet eden Sivas Folkloru dergisinde, kendilerini değerli çalışmalarıyla tanıdığımız bazı kişilerce kaleme alınan tenkit yazıları, yukarıda söz konusu edilen ve tasvibe şayan görünmeyen tenkit türüne benzerlikleriyle üzüntü yaratmıştır.

Konya’daki bir seminer** sırasında ortaya çıkan ve tabii karşılanması gereken bir olay böylesine uzun tartışmalara yol açar, böylesine önemli bir mesele durumuna getirilirse, folklor dergilerinde daha önemli konulara ayrılan sayfalardan taviz verilmiş olacaktır. Bu satırları kaleme alan bir kişi olarak, bu durumun vebalini bir ölçüye kadar omuzlarımıza almanın üzüntüsü içerisinde de olsak, folklor tenkitçilerini uyarmayı yeri gelmiş bir görev saymakla teselli bulmaktayız.

Söz konusu olaya adı karışan Sayın Dr. Nevzat Gözaydın, bir yazısında meseleyi ele almış ve Konya’da bildirisini okumaktan vazgeçişini çok haklı sebeplere dayandırarak açıklamıştır. Hâl böyle iken, yarası olanların gocunarak kendisini yaylım ateşine tutarcasına tenkit etmeleri, en azından bilimin saygıdeğerliğini zedelemiştir.

Bütün folklorcularımıza, bilimde din kutlu bir kavram olduğunu ve kişiye değil, işe yöneldikçe tenkitçiyi yücelteceğini hatırlatmak isteriz.

* Bu yazı merhumun terekesinden alınmış ve Metin Özarslan tarafından yayına hazırlanmıştır.

** Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri (27-29 Ekim 1975, Konya). [h.n.]